

Jaume Benavente
Somnis de
Valparaíso

LECTURA

bromera

Premi València
Alfons el Magnànim de Narrativa

Somnis de Valparaíso

Jaume Benavente

**Premi València Alfons el Magnànim
de Narrativa 2020**

institució
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació

L'ECLÈCTICA
bromera

Premi Alfons el Magnànim

Aquesta obra va obtenir el Premi València Alfons el Magnànim de Narrativa 2020, que convoca la Diputació de València. Formaven el jurat Francesco Ardolino, Pilar Argudo, Gonçal López-Pampló, Maite Monar, Josep Vidal Borràs, que actuà com a secretari, i Maria Josep Amigó Laguarda, que actuà com a presidenta dels jurats.

«Com una bandada d'ocells, el somni es posa aquí i allà, s'enlaira i torna enrere, desapareix i, tan aviat com ha desaparegut, torna a enfosquir la llum del sol.»

Elias CANETTI
La província de l'home

Primera part

ELS PASSEJANTS I ELS VESTIGIS

EL ALMENDRAL

L'udol gemegós del vent llisca sobre la teulada de la casa, fa grinyolar una porta del pis superior i s'esmuny pel forat de la claraboia. Enrique Giralt es redreça al sofà on ha passat la nit. Està de mal humor, espès, per culpa de no haver dormit gaire. Desvetllat, havia intentat distreure's veient a la televisió primer un reportatge sobre Chiloi i després una vella pel·lícula d'Alfred Hitchcock, *La cortina esquinçada*. Quan finalment havia aconseguit agafar el son, quedaven poques hores perquè es fes de dia. Ara, pot sentir com el senyor Jiang i els seus ja traginen al negoci familiar que ocupen a la planta baixa, damunt de la qual viu ell. Els xinesos i l'Enrique són els únics veïns de l'edifici, perquè el segon pis, damunt seu, fa anys que és buit, igual que moltes altres plantes superiors dels carrers d'El Almendral. De dia, el barri és un formiguer, però de nit es transforma en un paisatge espectral, amb finestres fosques en molts edificis i la majoria dels comerços tancats, com el negoci dels Jiang. *Chile Oriental*, és així com es diu el petit supermercat que regenta el senyor Jiang, arribat d'Àsia amb la seva família fa cinc anys. Enrique Giralt fa més temps que viu al seu apartament. Abans dels asiàtics hi havia hagut altres negocis a sota casa, però ara sembla que en Jiang i els seus hi hagin estat sempre.

Mira el rellotge i comprova que encara és aviat, tot just les set del matí. En Jiang tardarà una hora ben bé a obrir el negoci. És el temps que té l'Enrique per dutxar-se, vestir-se, esmorzar alguna cosa i arribar a la feina. El Almendral queda massa lluny de la seva feina, a la Companyia Xilena Interoceànica de Navegació, a la plaça Justícia, al Barrio Puerto, a l'altre extrem de la part baixa de Valparaíso. Per arribar-hi, cada matí agafa la *micro*. En canvi, a la tarda sovint torna

a peu, fent gairebé sempre una parada al Foto Café. Quan reprèn el camí de tornada, tafaneja a la cartellera del cine –encara que en poques ocasions hi troba pel·lícules del seu gust– o treu el nas pel Museu de Història Natural, on anys enrere havia treballat de conserge el seu oncle Matías. Amb els anys, s'ha acostumat a aquesta zona de la ciutat, un paisatge de negocis tronats, caòtics, al costat d'altres que recorden èpoques millors, carrers rectilinis i llargs i places àmplies, amb arbres i estàtues, que duen noms de grans personatges de la història –O'Higgins, Bolívar, Aníbal Pinto, Salvador Allende–, la terminal d'autobusos Rodoviario però també el Congrés Nacional, la Universitat Catòlica o la Biblioteca Santiago Severín.

Lletjor, nostàlgia i brogit amaren l'ànima del barri d'El Almendral i, de fet, de bona part de la ciutat, i s'hi ha acostumat, es diu l'Enrique mentre es dutxa, per després afaitar-se amb més lentitud de l'habitual. Ja vestit, assegut a la taula que té a tocar de la finestra, pren un cafè amb unes galetes de xocolata i vainilla que va comprar ahir al supermercat del xinès. Obre la finestra per ventilar una mica la casa i agraeix la frescor de l'aire en aquesta hora del matí de l'estiu austral, barrejada amb la salabor de les aigües de la badia. De seguida, però, el vent li resulta molest i torna a tancar la finestra.

Mentre esmorza, no pot deixar de pensar en l'Ugarte, el seu superior ara a la feina. A l'empresa, els canvis de lloc no són gaire habituals i, a més, ningú no s'ha queixat mai de l'Enrique. Per això, quan un any i mig enrere l'havien traslladat del departament de Rutes al de Comptabilitat, el mateix Ugarte se n'havia estranyat. Després de parlar-ho amb gent de més amunt, l'Ugarte li havia assegurat que era un trasllat provisional i que, passats uns mesos, podria tornar al seu lloc a Rutes. Era el mateix que li havien dit a ell. Ha passat el temps, però, i continua en aquell semisoterrani que ocupa la secció d'arxius de Comptabilitat, amb l'única companyia –quan ve– de l'Engracia Fuentes, una dona gran i rondinaire que sovint està malalta.

La conversa amb l'Ugarte, a poc a poc, havia esdevingut discussió. En un moment imprecís, el to de veu de l'Enrique havia anat pujant,

les seves paraules eren més seques, de retret. L'havien enviat amb les rates, sota terra. A l'Ugarte no li va agradar l'actitud del seu subordinat, encara que comprenia que volgués tornar a la seva ocupació anterior, pendent de les rutes dels vaixells de la companyia, de les seves càrregues i incidències, amb la taula a la cinquena planta de l'edifici a la plaça Justícia i una finestra des d'on es veu el port. «No em cridi, Giralt!», el va advertir el seu superior. No li havia pas cridat, com a molt, només havia apujat una mica el to, mentre notava que li tremolava el llavi inferior. Defuig les discussions, el fan posar nerviós, el desequilibren. S'estima més callar, esquivar les baralles, fins i tot els enfrontaments verbals menors, però aquesta vegada li costa molt mantenir la calma i no deixa de pensar-hi, ara al seu petit i desballestat apartament del carrer Chacabuco. Mentrestant, el senyor Jiang i companyia continuen amb l'activitat al supermercat. Què en sap, d'ells? No gaire cosa, ha parlat ben poc amb el propietari del supermercat i l'únic que ha aconseguit esbrinar és que els Jiang venen de la província de Sichuan, on gaudien d'un cert status dins de la seva comunitat, perquè havien estat funcionaris locals. Amb un origen així, què fan regentant un petit negoci sota casa seva?

Deixa de pensar en els xinesos. Ara veu la cara de l'Ugarte, una mica arrodonida, amb aquell bigoti negre i els seus pocs cabells pentinats cap enrere. No li havia pas cridat, però l'home no havia pogut suportar que li retragués la seva situació, que li portés la contrària. Volien un empleat dòcil, i, en canvi, l'Enrique havia fet un gest de rebel·lia, gairebé un desafiament, en exigir que el tornessin al seu antic lloc de treball. Qui era ell per fer-ho? Si havia obtingut la feina d'administratiu a la companyia anys enrere era gràcies al seu pare, Joan Giralt, que llavors tenia un taller d'enquadrador en un carrer adjacent a la plaça Echaurren. Un dels seus clients, un càrrec de la companyia naviliera ja retirat, li havia aconseguit la feina per al fill. L'Ugarte ho sap i alguna vegada l'hi retreu, encara que subtilment. Si el català se'n vol anar, ja sap on és la porta. L'anomena així, «el català», amb una certa desconfiança.

L'any 1952, després de desembarcar d'un vaixell procedent d'Europa a l'Argentina i d'un llarg viatge per carretera, en Joan Giralt havia arribat a Valparaíso, deixant enrere una fosca infantesa barcelonina que havia viscut amb l'única companyia d'una tieta. La resta de la família havia mort sota les bombes de l'aviació feixista italiana durant la Guerra Civil espanyola. Tan sols tenia divuit anys quan va fer aquest viatge. I per què havia anat a raure a Valparaíso i no a un altre lloc? Segons el pare, perquè li agradava el nom i volia veure el Pacífic. Els primers anys a la ciutat no van ser fàcils. Sense diners ni família en un país estranger, va viure una joventut difícil i estranya. Dormia en llocs horribles i s'avenia a fer qualsevol feina només per poder menjar, fins que va tenir la sort de conèixer algun dels refugiats catalans que havien arribat el 1939 a bord del *Winipeg*. Un d'ells el va introduir en l'ofici d'enquadrador. Anys més tard, va muntar el seu propi taller i es va casar amb la Carmina Wilson.

L'Enrique, alt, prim i més aviat pàl·lid, contrasta amb l'aspecte de l'Ugarte, d'alçada mitjana, constitució robusta i pell bruna. L'Ugarte es considera un *porteño* pur i sent aversió no només pels descendents dels emigrants britànics i alemanys que, segons ell, colonitzen des de fa més d'un segle la seva ciutat, sinó també per les altres gents que han continuat arribant. Italians, francesos, asiàtics, àrabs, i últimament haitians pobres i bruts. Li envaeixen el món. Alguna vegada, l'Enrique ha intentat fer-li entendre que el caràcter portuari de la ciutat duu precisament a això, a un anar i venir constant d'estrangers, i que és difícil considerar algú més de Valparaíso que un altre, però l'Ugarte no ho accepta. L'home no és cap ignorant, sap que els Ugarte, generacions enrere, també van venir de fora, d'algun lloc de la península Ibèrica, però això ha estat molt abans que uns quants alemanys i sobretot els *camallargs* britànics obrissin negocis al Plan i aixequessin les seves residències a Cerro Concepción i Cerro Alegre. D'on surt aquest fosc ressentiment? És social, potser fins i tot racial? I sobre els maputxes, anteriors a qualsevol Ugarte al país, què en deu opinar? L'Enrique no té

ganes de perdre més temps pensant en un personatge com aquest. Al capdavall, ell també és *porteño*, encara que sigui fill d'un pare català i d'una mare que de petita sentia parlar en anglès els seus avis, com si encara fossin al comtat de Northumberland, al nord d'Anglaterra, d'on eren originaris.

L'Enrique guaita per la finestra. El carrer Chacabuco comença a animar-se. A sota, els venedors ambulants ja munten les parades a la vorera del davant, no gaire lluny de la porta de la sastreria del seu amic, l'Isaac Lynch, que fa dies que no obre el negoci. Tampoc s'ha presentat al darrer dinar que una vegada al mes fan al Foto Café, amb en Ramón Ortiz, ni ha contestat a les trucades que li ha fet de nit, tant al telèfon de casa com al mòbil. Ara encara és molt d'hora i no pot saber si avui vindrà a la sastreria. Fa unes setmanes que en Claudio, el seu ajudant, s'ha acomiadat i, si l'Isaac està malalt, el negoci continuarà tancat. Li xoca que a la porta de la sastreria no hi hagi cap cartell que avisi del tancament, justificant-lo amb una malaltia o alguna altra raó. L'Isaac potser no ha pogut posar-lo ni tampoc enviar-hi algú que ho fes per ell. Es mira el telèfon i dubta. Finalment, es decideix i marca el número del seu amic. És inútil. Només li sent la veu al contestador i li deixa un missatge. Li tornarà a trucar més tard. L'Enrique no té mòbil, així que ho haurà de fer des de la feina, un locutori o alguna de les poques cabines telefòniques que queden. És una de les seves rareses, no tenir mòbil. Quan algú se n'estranya, ell ho justifica dient que no vol estar sempre localitzable. Té altres rareses, com no conduir i que amb prou feines sap nedar. No és que li facin por els cotxes ni el mar, només que se sent millor amb els peus a terra. Només camina, encara que es penedeix de no fer-ho gaire últimament.

Alça la vista i contempla el garbuix de cases dels *cerros* més propers, Florida, Bellavista, Panteón, Yungay i San Juan de Dios. En aquests turons hi viu gent senzilla, en construccions sovint precàries, encara que també és possible trobar-ne alguna que conservi l'esplendor d'altres temps, vestigis d'un món que és engolit per la

forma anàrquica de les cases aixecades a correccuita i sense gaires diners. El seu amic Isaac viu a Cerro Yungay, en una d'aquestes edificacions que encara resisteixen l'embat de l'entorn, mentre que la seva mare ho fa en una casa molt més modesta, al Cerro Florida. Encara més cap a l'est, però, hi ha Cerro Alegre i Cerro Concepción, amb la seva empremta anglesa i alemanya, les residències amb façanes de colors, els carrers nets, amb cafès i botigues i petits hotels que agraden als visitants estrangers. Anys enrere, els Giralt havien viscut allí dalt, al carrer Miramar, al Cerro Alegre, fins que les coses s'havien torçat. Ara, l'antiga casa de la família és un *bed & breakfast* regentat per la seva propietària actual, belga.

LA DECISIÓ DEL PARE

Vint-i-vuit anys enrere, el 1990, el pare l'havia anat a buscar a la feina, a la companyia naviliera. Volia que fessin una volta junts. Al pare li agradava rondar per la ciutat, malgrat el seu caos aparent i els forts pendants d'alguns dels turons, i els carrers retorçats que dibuixen un enorme laberint. Valparaíso és feta per als passejants, assegurava sense que la dificultat de moure's per molts llocs li semblés cap contradicció amb la idea del passeig. L'Enrique s'hi ha acostumat també. Però aquella vegada era diferent, prou que ho sabia. Era un dia de primavera, nítid després d'una pluja lleu. Encara que amb una certa dificultat, parlaven en català, com feien sempre que estaven sols, sense la mare, que només sap espanyol i anglès. «Que passa res?», va preguntar l'Enrique, que llavors era un jove de vint-i-cinc anys, encara més prim, poc parlador i insegur que ara. «No res, només que he volgut que féssim un tomb junts», va mentir el pare, mentre travessaven la plaça Justícia fins a l'ascensor El Peral.

Recordant aquell passeig, mira el rellotge, i decideix que és el moment d'anar a treballar. A la petita motxilla que se sol endur a la feina, hi posa la carmanyola amb la carn i la vianda que li ha sobrat del sopar d'ahir, una mica de pa, una ampolla petita de suc de fruites i la càmera Leica que s'endú molts dies amb ell. Després, agafa l'americana i el barret i surt al carrer. En Jiang i un dels fills són a la porta del supermercat i el saluden.

En aquell inesperat i últim passeig amb el pare, van entrar al Museu de Belles Arts, a Cerro Alegre, i com en altres ocasions es van aturar davant del quadre *Passeig Atkinson*, d'Alfredo Helsby.

Segons el pare, aquesta pintura il·lustra a la perfecció l'esplendor de l'antic Valparaíso. Unes formes delicades, una arquitectura agradable, una llum solar, plena, en aquell carrer de Cerro Concepción que guaita la part baixa de la ciutat i l'oceà Pacífic. Mentre deixaven enrere el mirador per anar cap al carrer Urriola, i malgrat els gairebé cent anys transcorreguts, els grafitis, els cables de l'enllumenat que creuen l'aire, el soroll ranquejant d'algun automòbil i la presència d'una parella de japonesos que fan fotografies, l'atmosfera del dia era similar a la del quadre de Helsby. Un món *british*. També ells l'havien conegut, mentre vivien al carrer Miramar. Davant l'obra d'Alfredo Helsby, el pare li va dir unes paraules enigmàtiques que, anys després, encara no entén.

—De vegades, tot i ser conscients del dolor que fem als qui estimem, el món es precipita i hem de prendre decisions que ens fan semblar dolents.

—Què vols dir-me?

—La mare i jo ho hem parlat, estaré fora un temps.

—Quant de temps, on vas?

—Uns mesos, mig any, potser una mica més, ara no ho sé.

—I on vas?

—De moment, a Barcelona.

—Per què?

El pare no respon, sinó que es limita a arronsar les espatlles.

—Per què? —insisteix l'Enrique, i afegeix:— Vols retrobar-te amb el lloc on vas nàixer, es tracta d'això?

—Potser, però Barcelona és només això, l'origen. Després continuaré.

—Cap a on?

—No ho sé —diu el pare, dubtós—. Necessito fer aquest viatge. Potser m'hi quedí un temps, si trobo feina.

—I la mare, has conegut una altra dona?

—No hi ha cap altra dona. Ho faig per mi i també per ella, la teva mare.

L'Enrique primer se sent paralitzat, incapaç d'entendre la manera tan críptica del pare de dir-li adeu, perquè intueix que no el tornarà a veure.

–Per ella? –inquireix l'Enrique–. I has de marxar tan lluny? No n'havies parlat mai, d'això. No ho entenc.

–És només per uns mesos.

–No sé si creure't –replica l'Enrique–. I de què viuràs allí?

–M'espavilaré, no necessito gaire cosa. Trobaré feina.

–Tens cinquanta-sis anys, és una mica tard per a aventures, no et sembla?

En Joan no respon i l'Enrique hi insisteix.

–Un enquadrador amb passaport xilè, a Europa?

–Tot anirà bé i tornaré –vol tranquil·litzar-lo el pare–. Només necessito una mica de temps. No sé com dir-t'ho.

Escoltant el pare, la perplexitat de l'Enrique es barreja amb la indignació.

–I en Max, ho sap? –pregunta dèbilment l'Enrique.

–Vaig parlar amb ell la setmana passada.

El seu germà gran fa uns dies que està estrany. Ara en sap el motiu. Li deu haver dit alguna cosa més a en Max?

–Ho he pensat un munt de vegades, creu-me. No soc cap monstre, tinc les meves raons.

–Les teves raons, quines? Ets un egoista –l'acusa l'Enrique, i el pare no se'n defensa.

–Mentre estigui fora, confio que tu i en Max us ocupareu de la vostra mare.

–Ho hauries de fer tu –li replica l'Enrique, molest–. No puc creure que te'n vagis.

–És millor així.

–Millor, per què, per a qui?

El pare no va respondre. Era evident la seva incomoditat, com ho era l'enuig de l'Enrique. Van sortir del museu per anar a buscar Urriola i ascendir per Almirante Montt, fins a la plaça de San Luis,

fent tot el camí gairebé sense parlar. El silenci era espès entre tots dos. Eren a prop i a la vegada molt lluny l'un de l'altre. El pare se li escapava, aviat no seria amb ell, pensava l'Enrique. Més amunt, a l'avinguda Alemanya, es van aturar a contemplar la badia, Valparaíso i Viña del Mar. El pare va fer un comentari sobre l'enorme formiguer humà que s'escampava caòticament pels turons, però ell no li va fer cas. Només li va dir adeu i va tornar per on han vingut. El pare el devia estar observant, però no volia tombar-se per comprovar-ho. Què li havia volgut dir i no s'hi havia atrevit? Només se n'anava perquè les coses no rutllaven prou bé entre la mare i ell, o hi havia alguna cosa més? Aquella nit, l'Enrique es va emborratxar en un tuguri infecte, va discutir amb un desconegut i en sortir de l'antre el van assaltar, li van clavar una pallissa i li van robar. En tornar a casa, va necessitar un parell de dies per refer-se, fins que va aconseguir tornar a treballar.

Les setmanes que van precedir la partida del pare van ser tenses, gairebé ningú no parlava a la casa del carrer Miramar. Fins i tot la fi del règim militar semblava no afectar-los amb l'eufòria que es veia que afectava a les altres cases. Pinochet plegava i arribava Aylwin, però eren esdeveniments d'un món distant, aliè als Giralt. La mare semblava absent i en Max es mostrava irritable per qualsevol cosa. L'Enrique tractava d'esbrinar si el seu germà en sabia res més, però va ser inútil. El pare li havia dit el mateix que a ell. Tampoc va treure'n res de preguntar-ho a la mare. No havia d'amoïnar-se, li deia, de vegades era millor separar-se un temps, però en Joan tornaria, n'estava convençuda. Uns dies després, el pare els va deixar.

L'INCIDENT

No viatjarà mai a les illes del Pacífic, com de vegades fantasieja, i potser ni tan sols a Europa. És per por, per mandra? La Cristina l'hi retreia, ja fa anys. Hauria d'atrevir-se i no viure paralitzat, com si estigués mort. Quan hi pensa, li agrada recordar només els bons moments de quan estaven junts. Eren dos joves amb il·lusions, ella en tenia més. La Cristina i les seves ceràmiques, que feia en un petit taller del Cerro Cordillera, les reunions amb la gent del Partit Comunista, les pel·lícules de cinema negre que no es cansava mai de veure. Records d'una vida nerviosa i feliç que es van esvaint. Què li queda d'ella? Li fa mal pensar que només la seva acusació, la seva decepció. Potser tenia raó. Encara que camini i parli, és mort.

Durant cinquanta-tres anys ha viscut a Valparaíso i se'n sent part, fins i tot presoner. Un paisatge que és una teranyina que l'atrapa, que l'hipnotitza. A banda d'aquí, on ha estat? Santiago de Xile, Buenos Aires i Nova York són les úniques grans ciutats on ha anat. Això i alguns estius a la Regió dels Llacs, al sud del país. Sense saber com, pensa en la mare, en la seva tristesa. Primer se'n va anar el pare, després en Max, el seu germà. Ara, ell no pot abandonar-la també. Mentre hi rumia, la *micro* arriba i seu al costat de la finestra, a la vora del conductor. El coneix, és un home de mitjana edat, amable, robust, no gaire alt i amb unes faccions que palesen el seu origen maputxe, ho va confirmar la primera vegada que el va sentir parlar en mapudungun amb un passatger. L'Enrique i el conductor han intercanviat quatre paraules en alguna ocasió, però aquesta vegada l'home no sembla que tingui ganes de xerrar. La seva atenció es concentra en el passatge que puja i baixa de la

micro i, ahora, en una petita ràdio que duu, on algú comenta la notícia de l'alliberament de centenars de presos comuns de la presó de la ciutat. Fa setmanes d'allò i encara se'n parla. Una decisió de la justícia que molta gent no entén. Tampoc el conductor. «És la llei», diu amb resignació, i afegeix: «Doncs és una porqueria! Més lladres i violadors als carrers. Sap que la setmana passada van saquejar un *emporio* al cerro El Litre? En quin món vivim!».

El trajecte només dura uns vint minuts, però l'Enrique té temps de fixar-se en tot el que hi ha fora. La vida reprèn el seu ritme de dia feiner. De tant en tant, reconeix alguna cara entre la gent que va amunt i avall. Mai no arribarà a parlar amb cap d'aquests vianants que s'entrecreuen amb ell. En arribar a l'alçada del carrer Esmeralda, dues parades abans de la seva, decideix baixar de la *micro* i caminar una mica. Aquest carrer curt i animat és una de les artèries de Valparaíso. A pocs metres de la parada, hi ha el Foto Café, un dels seus llocs preferits de la ciutat, un local històric, ampli, de sostres alts i una mica desmanegat i amb grans finestrals sobre el carrer, que havia estat un laboratori fotogràfic propietat d'uns alemanys –l'antiga casa Valck– abans de transformar-se en un cafè. Allí va ser on el seu pare li va comprar la Leica. També va ser on anys després li van presentar en Ramón Ortiz, llavors un periodista que començava a treballar per al diari conservador *El Mercurio de Valparaíso*. L'Enrique es troba a gust al Foto Café, el veu com un santuari dedicat a la fotografia, el bon cafè i les converses sense presses i, a diferència d'altres establiments de la ciutat, els turistes encara no l'han descobert. Hauria pogut entrar-hi, però no ho fa. Des de fora, hi veu algunes cares conegudes, però no el seu amic periodista, que hi va més tard, a vegades amb algun company de la redacció però sovint sol. A casa seva, un pis gran i vell al carrer Cummings, hi ha massa xivarri i al diari de vegades també. Per això el Foto Café ha acabat convertint-se en el seu veritable despatx. Diu que pot llegir i corregir els articles a gust, que no l'afecta l'anar i venir dels clients i els cambrers, que el coneixen prou bé i acostumen a servir-lo sense que hagi de demanar

el seu cafè una mica aigualit, de vegades acompanyat per alguna pasta, en una taula al costat dels finestrals.

Després d'Esmeralda, continua per Prat. Cada vegada camina més lentament. El dia és transparent, encara fresc. El brogit del carrer li sembla una cadència coneguda i agradable, és conscient que quan arribi a la plaça Justícia tan sols uns metres el separaran de l'edifici enorme i gris de la companyia naviliera. Deurà venir avui a treballar l'Engracia Fuentes? Ho dubta. Aquesta dona l'irrita, amb les seves històries de malalties i de queixes contra l'empresa. Fa cinc anys que treballa enterrada al semisoterrani de l'arxiu de Comptabilitat i també vol fugir-ne, com ell. La dona evoca sovint els bons temps, quan vivia amb el seu marit a la capital, en un pis ampli i il·luminat del barri de Lastarria. El seu home treballava al Ministeri d'Indústria, amb un càrrec important. D'això fa molts anys, ara ella és vídua i viu a Valparaíso, perquè vol estar a la vora del mar. Els dies que ella ve a la feina, l'Enrique es posa de mal humor. Potser perquè l'arxiu és com una cel·la per a tots dos i no vol compartir-la. Odia aquell cau al semisoterrani i com a mínim hi vol estar sol mentre no recuperi el seu lloc a la secció de Rutes, a la cinquena planta.

Ja a la plaça Justícia s'atura, encara a una certa distància de l'edifici de la feina. Mira l'entrada principal sota el nom de l'empresa i la bandera nacional. D'ençà que el van desterrar al semisoterrani fa un any i mig que no hi ha faltat cap dia, malgrat que molts matins es lleva i es diu «avui no hi aniré». Potser avui és el dia. Altres dies també ha experimentat la mateixa angoixa, però avui potser sí que ho farà. Se sent incapaç de traspasar el llindar, saludar els de seguretat, fitxar i baixar fins al seu forat. De sobte, torna a caminar, també lentament, allunyant-se de l'entrada de la companyia naviliera i fent la volta a la plaça. Cap a on va? Tornar a casa segur que no, això ho sap. Travessa la plaça i entra al carrer Cochrane, una via lletja per on els vehicles circulen massa de pressa, entre edificis de façanes brutes, amb magatzems i comerços tronats o tancats, fins que arriba a la plaça Echaurren. Hi ha força bullici al voltant del mercat

i l'olor de fruita, de carns i d'espècies es barreja a l'aire. Es fixa que a la vora de l'estàtua de Jorge *Negro* Farias hi ha un grup d'homes borratxos. N'hi ha dos que vesteixen samarretes dels Wanderers. Un altre, d'alçada mitjana i fort, vestit amb una samarreta llardosa i amb una gorra de beisbol amb la visera al revés, el mira i li fa un gest perquè s'hi acosti. L'Enrique se'n desentén mentre continua el seu passeig dubitatiu. On va, què en farà, d'aquest dia, abans no arribi el moment de reunir-se amb la seva mare? S'atura i es fixa en el perfil de l'església de la Matriz, molt a prop de la plaça. Unes dones van cap al temple. Xerren entre elles, riuen.

Què fa que la gent tingui fe en una religió, en un Déu? Solitud, debilitat, suposa. L'Enrique recorda com la mare el duia amb el seu germà, tres anys més gran que ell, a missa. Era agradable, els cants del cor, el sermó del capellà, les converses dels feligresos a la sortida de l'ofici, però ell i en Max mai no van arribar a creure-hi. Se sentia bé entre aquella gent, això era tot. Déu no era enlloc. El mateix pensava el pare, que no hi havia cregut mai. Com podia fer-ho després de viure la destrucció d'una guerra? No ho podia fer després que les bombes de Mussolini li haguessin assassinat la família. En canvi, la mare encara conserva una certa fidelitat al seu món catòlic, alguna nit escolta les emissions de Radio Stella Maris i els diumenges, si es troba bé, va a missa a l'església Las Carmelitas, a pocs minuts de casa seva.

Ara es posa a pensar en Déu, en la religió? L'Enrique se sorprèn, mentre es diu que hauria d'haver trucat a la feina i donar-los una excusa qualsevol, la més creïble potser seria que no es troba bé, però no ho ha fet i ja no ho farà. Un dia d'absentisme, sense explicacions, desaparegut. Una petita revenja pel seu càstig al semisoterrani. Fent-ho, se sent estrany, una mica confós, però alhora li resulta agradable. Tindrà el dia per a ell. Mentre hi pensa, seu en un banc i alça la vista. Per damunt de l'enrenou de la plaça, ressegueix les façanes escrostonades, els rètols desmanegats dels negocis i el perfil de les teulades. Més amunt, hi ha el Cerro Cordillera, amb la seva

població modesta, i més cap a l'est, enfilat sobre el port, el Cerro Artillería. A aquest últim, alguns diumenges hi anaven tots quatre, els pares, ell i en Max. Era agradable seure al passeig 21 de Mayo, mirar l'oceà i prendre un refresc al Café Postal, davant del Museu Naval. De vegades, des d'allí baixaven fins a Playa Ancha, passejaven pels vells casalots anglesos que encara es mantenen dempeus i es banyaven a Torpederas. El seu germà, a diferència d'ell, sí que se sentia a gust a l'aigua i tant li eren les històries sobre desapareguts per les corrents o sobre víctimes de taurons que havien sentit de petits.

L'Enrique aixeca una mica més la vista i contempla el cel blau gairebé rabiós, feridor, sense cap núvol. El fort vent de la nit, queixós i molest, ha deixat de bufar, només se sent un lleu oreig. Comença a fer calor i creu que ha estat una bona pensada agafar el barret, però no pas l'americana, que el farà suar, així que se la treu i s'arromanga les mànigues de la camisa blanca.

Mentre seu al banc, apareix un gos petaner, no gaire gran, amb una ferida a una orella, i se li acosta tímidament, fins a tenir-lo a un parell de metres. L'Enrique li llança un tros del pa que duu i l'animal l'hi recull del terra, sense deixar de vigilar-lo. Té por, però quan s'acaba el pa l'animal se li atansa una mica més, ara movent un pèl la cua. L'Enrique treu un altre tros de pa però aquesta vegada no l'hi llança sinó que el sosté amb la mà perquè l'hi agafi. El gos tarda molt a decidir-s'hi, però ho fa i ell somriu i s'aixeca. «Ja no et donaré res més, amic. És el meu dinar», pensa, mentre se'n va de la plaça. Llavors torna a fixar-se en la colla de borratxos.

—Tens una *luca*? —li demana un dels homes, el mateix que fa uns moments li ha fet un gest perquè s'hi acosti.

Ell continua caminant, sense respondre.

—Mestre, ets sord? —li pregunta el mateix home, fent una ganyota de menyspreu—. Quina mena de paio ets, dones de menjar a un gos i no tens una *luca* per a mi?

Es fixa que a la samarreta duu una imatge del Che Guevara molt desdibuixada. L'home s'ha separat de la colla, i ara camina

al seu costat. El desconegut fa pudor d'alcohol i suor. Té una cara desagradable, insolent.

—No t'agradem la gent del carrer? —pregunta l'home, que no deixa de caminar al seu costat, per afegir:— I aquest barret que duus, tan elegant? Segur que a mi em quedaria bé. Deixa'm que me l'emprovi.

L'Enrique sent que dins seu creix la indignació per aquest assetjament. Sospesa la possibilitat d'enfrontar-se al borratxo. Finalment, es limita a fer un gest amb la mà perquè el deixi en pau i apressa una mica el pas, intentant que no sembli que té por. No suporta les baralles, però no vol que aquesta colla de penjats creguin que és un covard. No ho és pas, es diu, però no vol espatllar aquest matí amb una discussió amb uns brètols.

—Ja veig que ets un cagat *culiao* —diu ara l'home de la samarreta del Che, amb un somriure desafiant.

De sobte, l'Enrique s'atura. Ja n'hi ha prou, passi el que passi, no es deixaria intimidar ni humiliar.

—Vaja, el senyoret s'ha enfadat! —s'exclama el brètol, fingint una cara de por—. I què em faràs?

—Deixa'l, Juan, l'oficinista té pressa! —crida algú.

—Au, vinga, oficinista, guilla d'aquí —diu l'home de la samarreta del Che, repetint *oficinista* com si fos un insult—. Si mai et torno a veure, ja parlarem tu i jo.

Enfadat i estranyament decidit, ell li aguanta la mirada. Un estúpid, un bàrbar. Cada vegada n'hi havia més a la ciutat. El tal Juan li fa un gest obscè amb la mà i es reuneix amb la seva colla. Mentre s'allunya de la plaça, pot notar les mirades insolents de menyspreu dels borratxos. Durant una estona, el gos a qui li ha donat pa el segueix a una certa distància. S'atura dues vegades i li fa un gest enèrgic per obligar-lo a retrocedir. Quan finalment aconsegueix que l'animal giri cua, l'imagina voltant per la plaça Echaurren. Potser algun dels borratxos li donarà alguna cosa, potser el gos és d'un d'ells.

Uns minuts després, torna a ser a la plaça Justícia i contempla de lluny l'edifici de la Companyia Xilena Interoceànica de Navegació. L'Ugarte deu ser al seu lloc, a la segona planta. La seva taula és a la vora d'una finestra, però no tem que el vegi. L'Ugarte mai no mira per la finestra, no té temps a perdre, la feina ho és tot per a ell. En canvi, ell, desposseït de la seva feina a Rutes, no sent res per l'empresa. Dilluns potser tornarà a colgar-se al semisoterrani, amb les carpetes de factures i documents relacionats. Però ara no, és incapaç de traspasar el llindar de la Companyia com ho ha fet tants dies des de fa anys. Pensant-hi, s'adona que ha arribat fins al peu de l'ascensor El Peral. Uns cinquanta metres en vertical separen dos mons. No ho dubta, tan sols uns segons d'ascensió i deixarà enrere el Plan, la Companyia on treballa, l'home amb la samarreta del Che que l'ha volgut intimidar, el gos vagabund, i arribarà al mirador del passeig Iugoslau, on hi ha el Palau Baburizza. Aquest havia estat el seu món anys enrere, quan vivien al carrer Miramar. Quantes vegades l'hi havia portat el pare perquè veiés els quadres del Museu de Belles Arts que ocupa el palau?